

TARTU ÜLIKOOL

praxis | mõttekoda

UKRAINA SÕJAPÕGENIKUD EESTIS

Peamised tulemused ja poliitikasoovitused

Raul Eamets

Konsortsiumi juht

RITA projekti „C-19 majandus“ pikendus – „Ukraina kriisiga seotud teemade uurimine“

17. veebruar 2023

Eesti
Teadusagentuur

RITA

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Tegemist uuringuga suuremast projektist

RITA1 projekt, „COVID-19 seotud majandusmõjude ning nende pehmendamiseks mõeldud poliitikameetmete tõhususe hindamine“. (1.11.2020-31.12.2022)

PROJEKTI PIKENDUS: „Ukraina kriisiga seotud teemade uurimine“.

Konsortsium kuhu kuuluvad Tartu ülikool (RAKE, majandusteaduskond, CITIS)

CentAR ja Praxis

1. Ankeetküsitlus Eestisse jõudnud sõjapõgenike seas (RAKE ja Praxis)

2. Registriandmete analüüs (CentAR)

Registripõhiste andmete analüüsid eeskätt nende hakkamasaamisest tööturul

Projekti tellijad. Sotsiaalministeerium, Majandusja kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, lisandus ka Haridusministeerium, rahastaja ETAG

KÜSITLUSUURINGU TAUST

- Küsitluse **eesmärk**: saada infot Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenike vajadustest ja nende kohanemisest Eestis, et toetada ministeeriume jm asutusi otsuste tegemisel.
- **Küsitlusankeet** valmis tihedas koostöös Eesti ministeeriumidega. Küsimustik koosnes 85 küsimusest ja 11 teemast: taustainfo, leibkonna struktuur, laste haridus, laste terviseseisund, vastaja terviseseisund, majutus, eluase ja toimetulek, tööturul osalemine, kohanemine, mobiilikasutus ning tulevikuplaanid.

KÜSITLUSUURINGU METOODIKA

- Sihtgrupp: täiskasvanud Eestis ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenikud
- Kasutati kombineeritud meetodit: telefoniintervjuud (CATI) + veebis isetäidetav ankeet (CAWI)
- Kontaktandmed saadi rahvastikuregistrist, juhuvalim (kiht: maakond)
- Küsitlusperiood: oktoober–detsember 2022
- Lõppvalim: 1598

SÕJAPÕGENIKE PROFIIL

- Täiskasvanud Ukraina sõjapõgenik Eestis on **haritud noor terve naine**.
 - **74%** kõikidest Eestisse saabunud täisealistest Ukraina sõjapõgenikest on naised ning üle poole (55%) on 18-39aastased.
 - 51% kõrgharidusega, 35% kutseharidusega, naised haritumad ka Ukrainas (Ukrainas rohkem kõrgharitud kui Eestis: meil 42% seal 46%).
- Alaealised lapsed moodustavad Eestisse saabunud sõjapõgenikest veidi üle kolmandiku (37%).
- Tulijad jagunevad: **1/3 väga ohtlikest, 1/3 ohtlikest ja 1/3 vähem ohtlikest piirkondadest**, 54% tulid suurematest linnadest (100 000+).

SÕJAPÕGENIKE PROFIIL

- Eestisse tuldi sellepärast, et **siin olid ees sõbrad ja tuttavad**, Eesti on sõbralik riik ja siin saab vene keelega hakkama.
- **Pooled (48%) elavad Tallinnas** ja kokku 58% Harjumaal.
- **40% tuli märtsis 2022.**
- Kuna enamik on naised, siis kõrgema haridusega ja **suur osa töötanud professionaalset ettevalmistust nõudvatel ametikohtadel ja teeninduses.**

SÕJAPÕGENIKE PÄRITOLU

HARIDUS

- **Enamik Ukraina põgenikest (81%) on oma lapsed Eestis kooli pannud.**
- Eestisse saabunud Ukraina põgenikud eelistaksid oma lastele ukrainakeelset haridust, sõltumata sellest, kas nad plaanivad Ukrainasse naasta või mitte.
 - Ukrainakeelset haridust eelistab oma lastele 58%, eestikeelset 19% ning venekeelset 6% alaealiste lastega põgenikest.
- Sugugi mitte kõik põgenikest ei pea vajalikuks oma last Eestis lasteaeda panna, võib arvata, et nad saavad laste hoidmisel loota ka perele ja sõpradele. **Samas teab enamik põgenikest, kust lasteaia kohta vajadusel infot leida.**
- **Oma lapse(d) on lasteaeda pannud 60% lasteaiaaeglaste lastega põgenikest.**
 - Neist, kelle laps lasteaias ei käi, tõid 46% põhjuseks lasteaeda panemise plaani puudumist ning kõrgem on see osakaal nende seas, kellel olid juba saabumisel Eestis pere või sõbrad või kelle abikaasa on samuti Eestis.

TÖÖTURG

- **Ukraina sõjapõgenikud on tööturul olnud edukad** – 55% töötas kas Eestis või jätkuvalt oma Ukraina tööandjale
 - Eesti on sõjapõgenike hõive osas Euroopas esirinnas (järgneb Holland).
- Kuigi Ukraina sõjapõgenikud on kõrgemalt haritud (51% täisealistest sõjapõgenikest on kõrgharidus), töötatakse Eestis ametikohtadel, mis ei nõua erioskusi ning **62% töötab ametil, mis ei vasta nende haridustasemele**. Parema töökoha leidmist takistab keelebarjäär.
- Kuigi **ligi 75% töötavate Ukraina sõjapõgenike töökoht ei vasta nende erialale**, ütles **59% töötavatest sõjapõgenikest, et nad ei otsi endale hetkel uut töökohta**.

TÖÖTURG

- Ukraina sõjapõgenikud **tahavad tööle minna** ka siis, kui peaks töötama ametikohal, kus nad Ukrainas ei töötanud – esmatähtis on ilmselt siiski sissetuleku teenimine. 85% töötutest sõjapõgenikest oleksid nõus vastu võtma ka töö, mis eeldab madalamat haridustaset.
- Eestisse jõudes **kasutati töö leidmiseks eeskätt võrgustikku ja sidemeid**, sest töötukassa-laadset riiklikku institutsiooni Ukrainas väga ei usaldata. Töötukassas on küll arvel enamik töötutest sõjapõgenikest, kuid sinna on nad jõudnud eelkõige vastuvõtukeskuste ja KOVide sotsiaaltöötajate suunamise kaudu, et saada toetusi ja teenuseid.

ELUASE

- **68% Ukraina sõjapõgenikest elab eraldi korteris ning peamiselt elatakse linnades.**
 - Mida kauem on Eestis viibitud, seda rohkem elati omaette elamispinnal ning mida hiljem saabuti, seda rohkem elati ajutisel riigi poolt pakutaval majutuspinnal. Seega **oli riigi abi majutuse osas vajalik ja asjakohane pärast saabumist, kuid praeguseks saadakse omaette hakkama.**
- Töö leidnud Ukraina sõjapõgenikud ei vaja enam riigi tuge majutuse eest tasumisel. Eesti riik tasus töötavate sõjapõgenike eluaseme eest täielikult vaid 4% vastanutest.
- **Ukraina sõjapõgenikel on kindlustunne elukoha osas – 65%** sõjapõgenikest võisid oma elukohas elada nii kaua, kui see neile vajalik oli.

TERVIS

- **Saabunud sõjapõgenikel on hea tervis**, kroonilisi haigusi on vähem kui neljandikul, mis on vähem võrreldes samaealiste Eesti põhielanikega.
- **Enamik vastajatest teab, kuidas on Eestis võimalik tervishoiualast abi saada**, siiski tunneb iga neljas, et vajab infot perearsti ning iga viies hambaravi kohta.
- Alaealiste lastega sõjapõgenikest enamik on oma lapsi vaktsineerinud peamiste nakkushaiguste vastu. Covidi vastase vaktsineerimise kohta me ei küsinud.

SOTSIAALNE HAKKAMASAAMINE

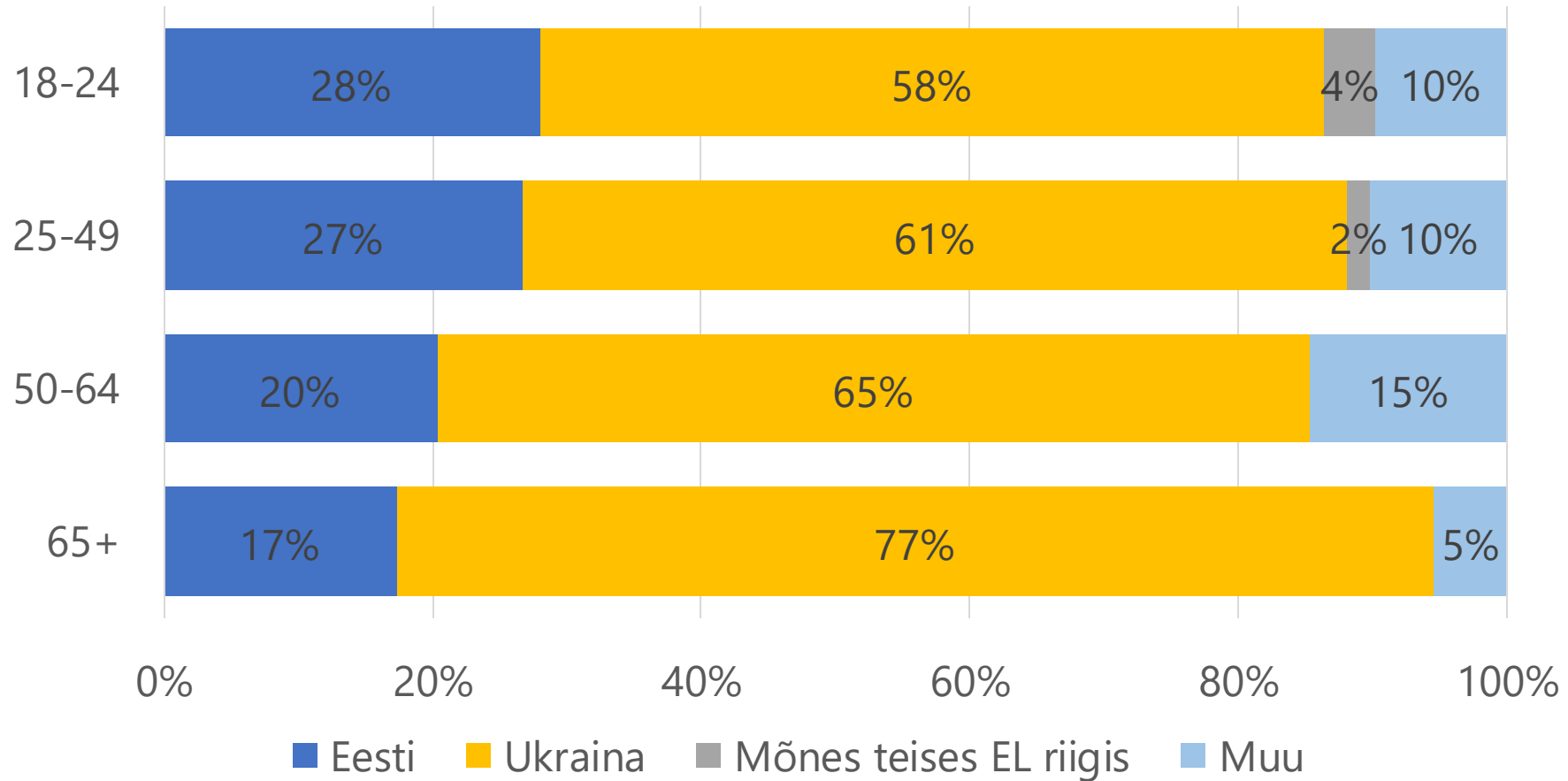
- **Sõjapõgenikud tulevad toime.**
 - Kuna üle poolte sõjapõgenikest on leidnud endale töö, siis on **leibkondade üheks peamiseks sissetulekuallikaks töötasu.**
 - Keskmine sissetulek töötasult (824 eurot) oli märksa suurem kui keskmine sissetulek toetustelt (284 eurot).
- Leibkonnad, kus oli vähemalt üks töötav liige, said tõenäoliselt paremini hakkama – nende kogusissetulek oli suurem kui töötutel või mitteaktiivsetel.
- Peamine vajadus on **raha, töö, meditsiiniteenused**. Ukraina sõjapõgenikud ütlesid kõige enam (37%), et üheks kõige suuremaks vajaduseks oli raha.
- **Info saamine sotsiaaltoetuste kohta, nende taotlemine oli enamasti sõjapõgeniku jaoks lihtne.**
 - Ametiasutustes ei olnud probleeme keelebarjääri pärast. Riigi ning kohalike omavalitsuste töötajad on toime tulnud info andmise ning toetuste taotlemisel abistamisega. Siin on abiks olnud Ukraina sõjapõgenikest nõustajate palkamine.

KOHANEMINE, TULEVIKUPLAANID

- Enamik Ukraina sõjapõgenikest loodab olla kolme aasta pärast tagasi kodumaal Ukrainas: **63% näevad end Ukrainas, 25% Eestis**. Peab arvestama, et kolmandik on aktiivse sõjapiirkonnast, ei pruugi olla kodu, kuhu tagasi minna.
- Sõjapõgenike tulevikuplaane mõjutavad enim **olukord Ukrainas**, Eestis elamisloa saamine ja pere ning sugulaste elukoht. 78% vastajatest peab olukorda Ukrainas väga oluliseks mõjutajaks. Eestis elamisloa saamist 47% ning pere ja sugulaste elukohta peab oluliseks 39% vastajatest.
- **Huvi eesti keele õppimise vastu on suur**. Eestis viibivatest Ukraina sõjapõgenikest 28% osaleb eesti keele kursustel, 30% õpib iseseisvalt ja 32% plaanib eesti keelt õppima hakata.

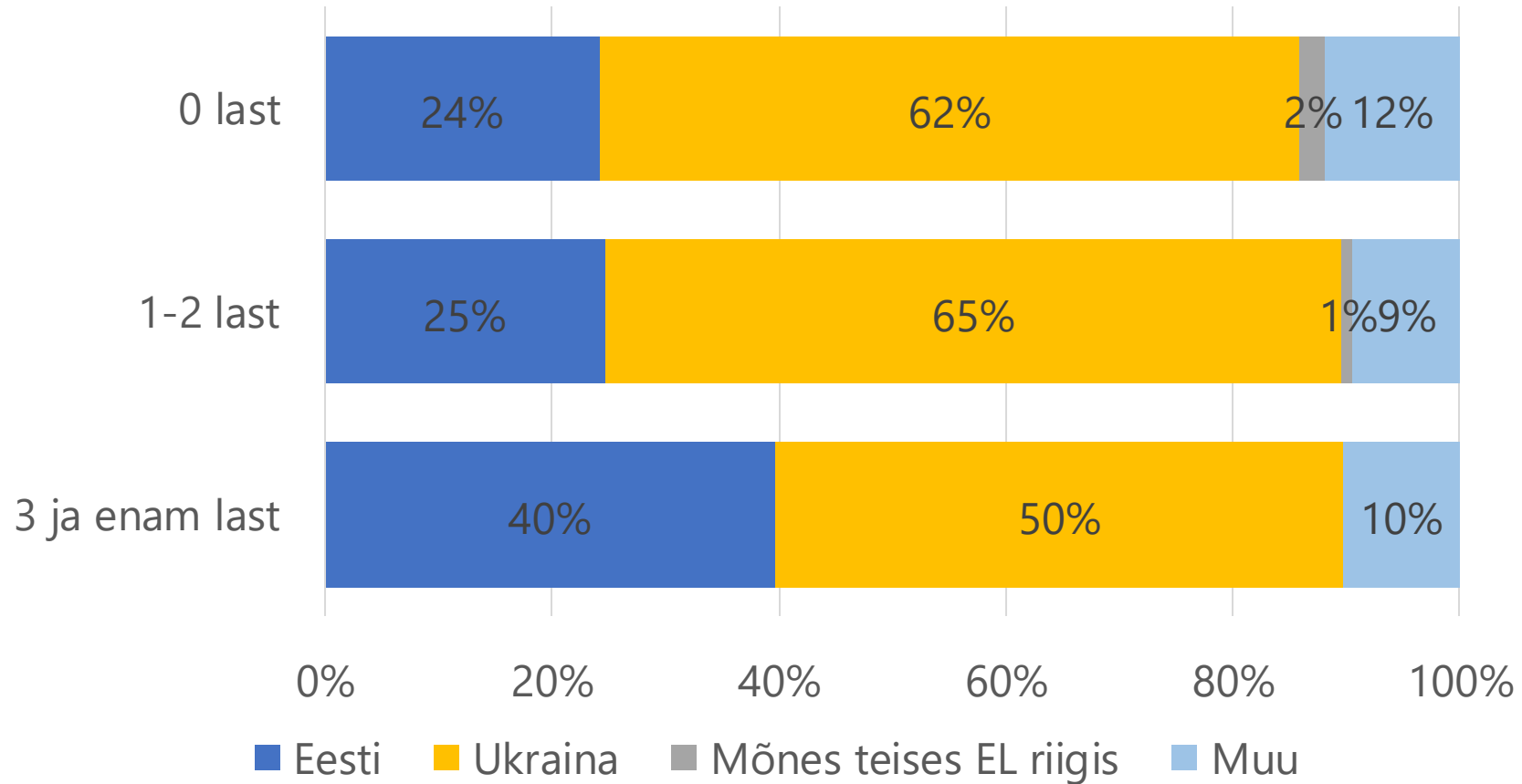
Kus tahetakse olla kolme aasta pärast?

Vanusegrupid

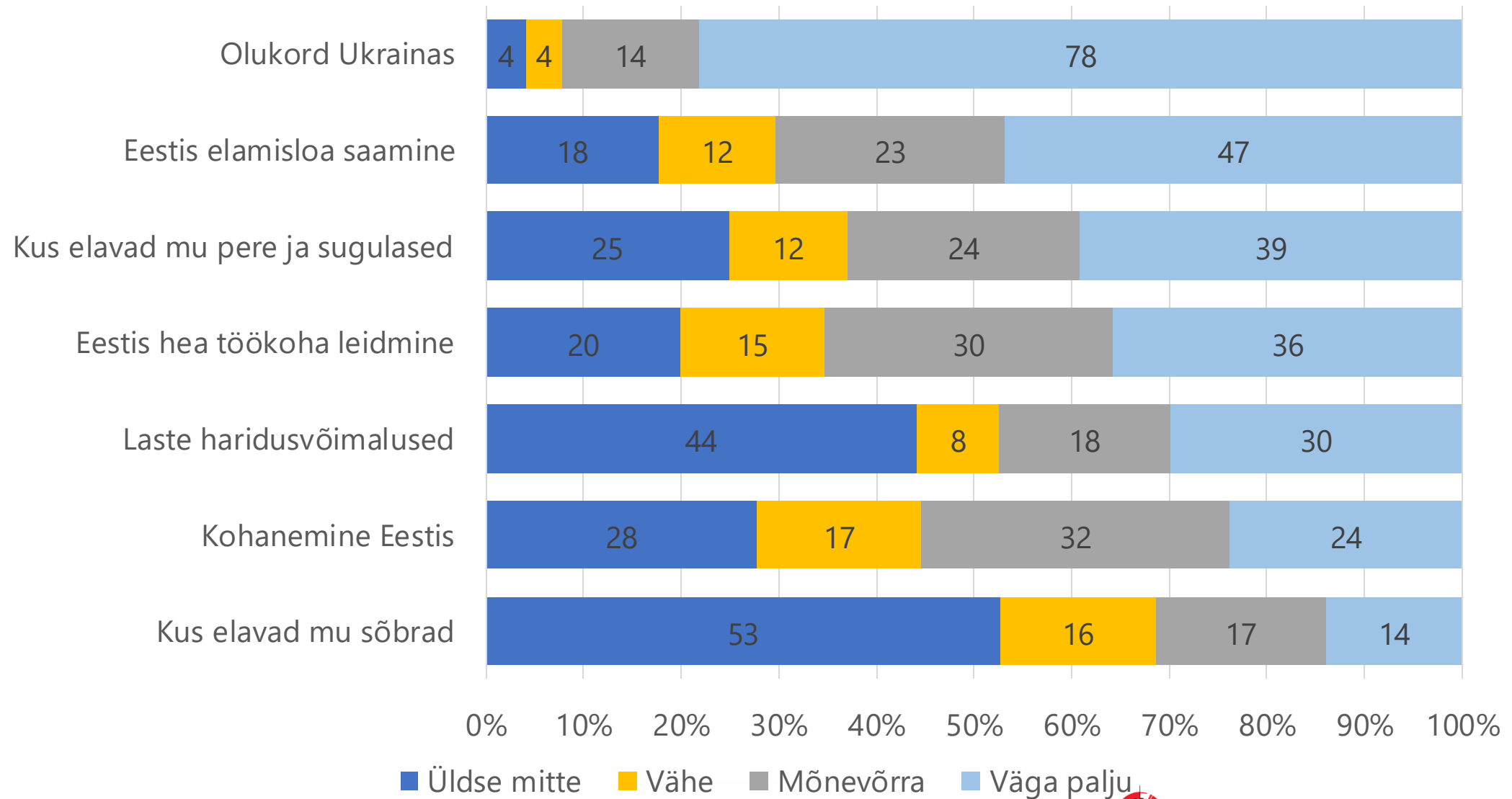

Kus tahetakse olla kolme aasta pärast?

Laste arv

Millised tegurid mõjutavad sõjapõgenike tulevikuplaane

Mõned mõtted lõpetuseks

- Keskmiselt saab põgenik eluga Eesti hakkama ja väga ei kurda. Ta oluliselt ei panusta Eesti riigi abile.
- Samas... pikemaajaliselt ajutisel pinnal olijaid tuleb aidata ehk riik peaks aitama neid, kelle iseseisva toimetulemise võime on madalam.
- Oluline on tööturule integreerumisele kaasaaitamine, sest see on eduka toimetuleku alustala. Seega riik peaks jätkama ümberkoolitusprogramme, sh õpetajatele, medõdedele jne.
- Siiajääjate osakaal võib olla tänastes tingimustes natuke alahinnatud.

TARTU ÜLIKOOL

praxis | mõttekoda

AITÄH!

Raul Eamets

Konsortsiumi juht

raul.eamets@ut.ee

RITA

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks